

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про охорону навколишнього природного середовища

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 41, ст.546)

{ Вводиться в дію Постановою ВР
N 1268-XII ([1268-12](#)) від 26.06.91, ВВР, 1991, N 41, ст.547 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
N 3180-XII ([3180-12](#)) від 05.05.93, ВВР, 1993, N 26, ст.277
N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, ВВР, 1996, N 15, ст.70
N [650/97-ВР](#) від 19.11.97, ВВР, 1998, N 11-12, ст.41
N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, ВВР, 1998, N 34, ст.230
N 783-XIV ([783-14](#)) від 30.06.99, ВВР, 1999, N 34, ст.274 -
редакція набирає чинності одночасно з набранням чинності
Законом про Державний бюджет України на 2000 рік
N 934-XIV ([934-14](#)) від 14.07.99, ВВР, 1999, N 38, ст.338 -
Закон діє до 01.01.2002 року
N 1287-XIV ([1287-14](#)) від 14.12.99, ВВР, 2000, N 4, ст.26
N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, ВВР, 2000, N 5, ст.34
N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000, ВВР, 2000, N 27, ст.213
N 1807-III ([1807-14](#)) від 08.06.2000, ВВР, 2000, N 38, ст.318
N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001, ВВР, 2001, N 48, ст.252
N 3033-III ([3033-14](#)) від 07.02.2002, ВВР, 2002, N 26, ст.176
N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002, ВВР, 2002, N 50, ст.366
N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002, ВВР, 2003, N 4, ст.31
N 380-IV ([380-15](#)) від 26.12.2002, ВВР, 2003, N 10-11, ст.86
N 762-IV ([762-15](#)) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 30, ст.247
N 824-IV ([824-15](#)) від 22.05.2003, ВВР, 2003, N 35, ст.269
N 1122-IV ([1122-15](#)) від 11.07.2003, ВВР, 2004, N 7, ст.58
N 1344-IV ([1344-15](#)) від 27.11.2003, ВВР, 2004, N 17-18, ст.250
N 1863-IV ([1863-15](#)) від 24.06.2004, ВВР, 2004, N 45, ст.501
N 2285-IV ([2285-15](#)) від 23.12.2004, ВВР, 2005, N 7-8, ст.162
N 2505-IV ([2505-15](#)) від 25.03.2005, ВВР, 2005, N 17, N 18-19,
ст.267
N 2637-IV ([2637-15](#)) від 02.06.2005, ВВР, 2005, N 27, ст.362
N 3235-IV ([3235-15](#)) від 20.12.2005, ВВР, 2006, N 9, N 10-11,
ст.96
N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006, ВВР, 2006, N 22, ст.199
N 489-V ([489-16](#)) від 19.12.2006, ВВР, 2007, N 7-8, ст.66
N 997-V ([997-16](#)) від 27.04.2007, ВВР, 2007, N 33, ст.440
N 1026-V ([1026-16](#)) від 16.05.2007, ВВР, 2007, N 34, ст.444
N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007, ВВР, 2008, N 5-6, N 7-8, ст.78
- зміни діють по 31 грудня 2008 року }

{ Додатково див. Рішення Конституційного Суду
N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами
N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008, ВВР, 2008, N 27-28, ст.253
N 515-VI ([515-17](#)) від 17.09.2008, ВВР, 2008, N 52, ст.394
N 882-VI ([882-17](#)) від 15.01.2009, ВВР, 2009, N 24, ст.297
N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009, ВВР, 2009, N 30, ст.428

N 2457-VI ([2457-17](#)) від 08.07.2010, ВВР, 2010, N 48, ст.564
N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010, ВВР, 2011, N 23, ст.160
N 2973-VI ([2973-17](#)) від 03.02.2011, ВВР, 2011, N 33, ст.326
N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011, ВВР, 2011, N 34, ст.343
N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011, ВВР, 2012, N 2-3, ст.3
N 4713-VI ([4713-17](#)) від 17.05.2012 }

{ У назві і тексті Закону слова "Українська РСР", "Кримська АРСР", "Міністерство охорони навколишнього природного середовища Української РСР", "міста республіканського підпорядкування" у всіх відмінках замінено словами "Україна", "Автономна Республіка Крим", "Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України", "міста загальнодержавного значення" у відповідних відмінках згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

{ У тексті Закону слова "народних депутатів" виключені на підставі Закону N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

{ У тексті Закону слова "Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України" та "Міністерство охорони здоров'я України" в усіх відмінках замінено відповідно словами "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів" та "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони здоров'я" у відповідних відмінках згідно із Законом N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цієї метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища

Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних

ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Стаття 2. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища

Відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища в Україні регулюються цим Законом, а також розроблюваними відповідно до нього земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством.

Стаття 3. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища

Основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

а) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;

б) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;

в) запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

г) екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;

д) збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

е) науково обгрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища;

є) обов'язковість надання висновків державної екологічної експертизи; { Пункт "є" статті 3 в редакції Закону N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

ж) гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;

з) науково обгрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище;

и) безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;

і) компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища; { Пункт "і" статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

ї) вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;

й) поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища;

к) вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва;

л) встановлення екологічного податку, збору за спеціальне використання води, збору за спеціальне використання лісових ресурсів, плати за користування надрами відповідно до Податкового кодексу України ([2755-17](#)). { Статтю 3 доповнено пунктом "л" згідно із Законом N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }
{ Стаття 3 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 4. Право власності на природні ресурси

Природні ресурси України є власністю народу України, який має право на володіння, використання та розпорядження природними багатствами республіки.

У державній власності перебувають всі землі України, за винятком земель, переданих у колективну і приватну власність.
{ Статтю 4 доповнено частиною другою згідно із Законом N [3180-12](#) від 21.05.93 }

Повновладдя народу України в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів реалізується на основі Конституції України ([254к/96-ВР](#)) як безпосередньо, шляхом проведення референдумів, так і через республіканські органи державної влади відповідно до законодавства України.

Від імені народу України право розпорядження природними ресурсами здійснює Верховна Рада України.

Стаття 5. Об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища

Державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси.

Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України.

Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають також здоров'я і життя людей.

Стаття 6. Державні цільові та інші екологічні програми

{ Назва статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

З метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності України по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються і приймаються державні цільові, міждержавні, регіональні, місцеві та інші територіальні програми. { Частина перша статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

Порядок розробки державних цільових екологічних програм визначається Кабінетом Міністрів України. { Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування під час розробки екологічних програм залучають громадськість до їх підготовки шляхом оприлюднення проектів екологічних програм для їх вивчення громадянами, підготовки громадськістю зауважень та пропозицій щодо запропонованих проектів, проведення публічних слухань стосовно екологічних програм. { Статтю 6 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002; із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

Стаття 7. Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища

Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища.

Спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб.

Стаття 8. Наукові дослідження

В Україні проводяться систематичні комплексні наукові дослідження навколишнього природного середовища та природних ресурсів з метою розробки наукових основ їх охорони та раціонального використання, забезпечення екологічної безпеки.

Координацію та узагальнення результатів цих досліджень здійснюють Академія наук України та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Розділ II

ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН

Стаття 9. Екологічні права громадян України

Кожний громадянин України має право на:

а) безпечне для його життя та здоров'я навколишнє природне середовище;

б) участь в обговоренні та внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів, матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, внесення пропозицій до органів державної влади та органів місцевого самоврядування,

юридичних осіб, що беруть участь в прийнятті рішень з цих питань; { Пункт "б" частини першої статті 9 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

в) участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;

г) здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;

д) об'єднання в громадські природоохоронні формування;

е) вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятком обмежень, встановлених законом; { Пункт "е" частини першої статті 9 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

є) участь у публічних слуханнях або відкритих засіданнях з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище на стадіях розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів та у проведенні громадської екологічної експертизи; { Пункт "є" частини першої статті 9 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

ж) одержання екологічної освіти;

з) подання до суду позовів до державних органів, підприємств, установ, організацій і громадян про відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище;

и) оскарження у судовому порядку рішень, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо порушення екологічних прав громадян у порядку, передбаченому законом. { Частину першу статті 9 доповнено пунктом "и" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

Законодавством України можуть бути визначені й інші екологічні права громадян республіки.

Стаття 10. Гарантії екологічних прав громадян

Екологічні права громадян забезпечуються:

а) проведенням широкомасштабних державних заходів щодо підтримання, відновлення і поліпшення стану навколишнього природного середовища;

б) обов'язком міністерств, відомств, підприємств, установ, організацій здійснювати технічні та інші заходи для запобігання шкідливому впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, виконувати екологічні вимоги при плануванні, розміщенні продуктивних сил, будівництві та експлуатації народногосподарських об'єктів;

в) участю громадських об'єднань та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища;

г) здійсненням державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

д) компенсацією в установленому порядку шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

е) невідворотністю відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

є) створенням та функціонуванням мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації. { Частину першу

статті 10 доповнено пунктом "є" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

Діяльність, що перешкоджає здійсненню права громадян на безпечне навколишнє природне середовище та інших їх екологічних прав, підлягає припиненню в порядку, встановленому цим Законом та іншим законодавством України.

Стаття 11. Захист прав громадян України у галузі охорони навколишнього природного середовища

Україна гарантує своїм громадянам реалізацію екологічних прав, наданих їм законодавством.

Ради, спеціально уповноважені державні органи управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів зобов'язані подавати всебічну допомогу громадянам у здійсненні природоохоронної діяльності, враховувати їх пропозиції щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, залучати громадян до участі у вирішенні питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Порушені права громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища мають бути поновлені, а їх захист здійснюється в судовому порядку відповідно до законодавства України.

Стаття 12. Обов'язки громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища

Громадяни України зобов'язані:

а) берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

б) здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

в) не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів;

г) вносити штрафи за екологічні правопорушення; { Пункт "г" частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

д) компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище.

Громадяни України зобов'язані виконувати й інші обов'язки у галузі охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства України.

Розділ III

ПОВНОВАЖЕННЯ РАД У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 13. Компетенція Верховної Ради України у галузі охорони навколишнього природного середовища

До виключної компетенції Верховної Ради України у галузі регулювання відносин щодо охорони навколишнього природного середовища відповідно до Конституції України ([254к/96-ВР](#)) належать:

а) визначення основних напрямів державної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища;

б) затвердження загальнодержавних екологічних програм; { Пункт "б" частини першої статті 13 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

в) визначення правових основ регулювання відносин у галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі щодо прийняття рішень про обмеження, зупинення (тимчасово), або припинення діяльності підприємств і об'єктів, в разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

г) визначення повноважень Рад, порядку організації та діяльності органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

д) встановлення правового режиму зон надзвичайної екологічної ситуації, статусу потерпілих громадян та оголошення таких зон на території республіки.

Верховна Рада України відповідно до Конституції України може приймати до свого розгляду й інші питання охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Стаття 14. Компетенція Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим в галузі регулювання відносин щодо охорони навколишнього природного середовища:

а) визначає порядок організації та діяльності органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;

б) визначає повноваження Рад у галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів;

в) забезпечує реалізацію екологічної політики України, екологічних прав громадян;

г) затверджує екологічні програми;

д) організує вивчення навколишнього природного середовища;

е) створює і визначає статус резервних, в тому числі й валютних, фондів для фінансування програм та інших заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; { Пункт "е" статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

є) приймає рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, встановлює додаткові їх категорії;

ж) припиняє господарську діяльність підприємств, установ і організацій, що знаходяться у підпорядкуванні Автономної Республіки Крим, а також обмежує або зупиняє (тимчасово) діяльність підприємств, установ і організацій, не підпорядкованих органам влади Автономної Республіки Крим, в разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

з) встановлює в разі потреби нормативи екологічної безпеки, більш суворі, ніж ті, що діють в цілому на території України.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим здійснює й інші повноваження, не віднесені законодавством України до компетенції республіканських органів державної влади України.

Стаття 15. Повноваження місцевих Рад
у галузі охорони навколишнього природного
середовища

Місцеві Ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території і в межах своєї компетенції:

а) забезпечують реалізацію екологічної політики України, екологічних прав громадян;

б) дають згоду на розміщення на своїй території підприємств, установ і організацій у порядку, визначеному законом; { Пункт "б" частини першої статті 15 в редакції Закону N 2637-IV ([2637-15](#)) від 02.06.2005 }

в) затверджують з урахуванням екологічних вимог проекти планування і забудови населених пунктів, їх генеральні плани та схеми промислових вузлів;

г) видають (переоформлюють, видають дублікати, анулюють) дозволи на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення у випадках, передбачених законом; { Пункт "г" частини першої статті 15 в редакції Закону N 4713-VI ([4713-17](#)) від 17.05.2012 }

д) затверджують місцеві екологічні програми;

е) організовують вивчення навколишнього природного середовища;

є) створюють і визначають статус резервних, в тому числі й валютних, фондів для фінансування програм та інших заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; { Пункт "є" статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

ж) організують в разі необхідності проведення екологічної експертизи;

з) забезпечують інформування населення про стан навколишнього природного середовища, функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем; { Пункт "з" частини першої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

и) організують роботу по ліквідації екологічних наслідків аварій, залучають до цих робіт підприємства, установи та організації, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, і громадян;

і) приймають рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні;

ї) здійснюють контроль за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

й) припиняють господарську діяльність підприємств, установ та організацій місцевого підпорядкування, а також обмежують чи зупиняють (тимчасово) діяльність не підпорядкованих Раді підприємств, установ та організацій в разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

к) координують діяльність відповідних спеціально уповноважених державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних

ресурсів на території місцевої Ради.

Місцеві Ради можуть здійснювати й інші повноваження відповідно до законодавства України.

Розділ IV

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 16. Управління в галузі охорони навколишнього природного середовища

Управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі функцій спостереження, дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності.

Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим і уповноважені нею органи, Ради та їх виконавчі і розпорядчі органи, а також спеціально уповноважені на те державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України.

{ Частина друга статті 16 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011 }

Спеціально уповноваженими державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів у республіці є спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях та інші державні органи, до компетенції яких законодавством України та Автономної Республіки Крим віднесено здійснення зазначених функцій.

Громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими об'єднаннями і організаціями, якщо така діяльність передбачена їх статутами, зареєстрованими відповідно до законодавства України.

Метою управління в галузі охорони навколишнього природного середовища є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Стаття 17. Компетенція Кабінету Міністрів України у галузі охорони навколишнього природного середовища

Кабінет Міністрів України у галузі охорони навколишнього природного середовища:

а) здійснює реалізацію визначеної Верховною Радою України екологічної політики;

б) забезпечує розробку державних цільових, міждержавних і регіональних екологічних програм; { Пункт "б" частини першої

статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3421-IV ([3421-15](#)) від 09.02.2006 }

в) координує діяльність міністерств, відомств, інших установ та організацій України у питаннях охорони навколишнього природного середовища;

г) встановлює порядок утворення і використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі Державного бюджету України та затверджує перелік природоохоронних заходів ([1147-96-п](#)); { Пункт "г" статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

д) встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів; { Пункт "д" частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001 }

{ Пункт "е" частини першої статті 17 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

є) приймає рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення; { Пункт "е" статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

ж) організує екологічне виховання та екологічну освіту громадян;

з) приймає рішення про зупинення (тимчасово) діяльності підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності та підпорядкування, в разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища; { Пункт "з" частини першої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N 997-V ([997-16](#)) від 27.04.2007 }

и) керує зовнішніми зв'язками України в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Кабінет Міністрів України може здійснювати й інші повноваження відповідно до законодавства України.

{ Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 18. Компетенція Уряду Автономної Республіки Крим у галузі охорони навколишнього природного середовища

Уряд Автономної Республіки Крим у галузі охорони навколишнього природного середовища на своїй території:

а) здійснює реалізацію законодавства України та Автономної Республіки Крим в галузі охорони навколишнього природного середовища;

б) організує розробку екологічних програм;

в) координує діяльність міністерств, відомств, а також підприємств, установ та організацій в Автономній Республіці Крим у питаннях охорони навколишнього природного середовища, незалежно від форм власності та підпорядкування;

г) встановлює порядок утворення і використання республіканського фонду охорони навколишнього природного середовища у складі республіканського бюджету Автономної

Республіки Крим; { Пункт "г" статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

д) погоджує розміщення підприємств, установ і організацій;

е) організує управління і контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища, координує діяльність із здійснення державного контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища, вод та відтворення водних ресурсів, охорони, використання та відтворення лісів, мисливських тварин, рослинного та тваринного світу, у сфері лісових відносин, здійснює контроль за додержанням норм, правил та інших нормативно-правових актів з питань ведення лісового господарства, законодавства про охорону, використання та відтворення тваринного світу; { Пункт "е" частини першої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011 }

{ Пункт "е" частини першої статті 18 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

ж) затверджує за поданням органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів для підприємств, установ і організацій ліміти використання природних ресурсів, за винятком природних ресурсів загальнодержавного значення, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, за винятком скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами території Автономної Республіки Крим, та ліміти на утворення і розміщення відходів; { Пункт "ж" статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001 }

з) організує проведення державної екологічної експертизи об'єктів, що створюються або функціонують на території Автономної Республіки Крим;

и) погоджує поточні і перспективні плани роботи підприємств, установ та організацій з питань охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;

і) організує ліквідацію екологічних наслідків аварій, залучає до її проведення підприємства, установи, організації, незалежно від підпорядкування та форм власності, і громадян;

ї) забезпечує систематичне та оперативне інформування населення, підприємств, установ та організацій про стан навколишнього природного середовища;

й) організує екологічну освіту та екологічне виховання громадян.

Уряд Автономної Республіки Крим може здійснювати й інші повноваження, що не входять до компетенції республіканських органів державного управління України.

{ Стаття 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 19. Компетенція виконавчих і розпорядчих органів місцевих Рад у галузі охорони навколишнього природного середовища

Виконавчі та розпорядчі органи місцевих Рад у галузі охорони навколишнього природного середовища в межах своєї компетенції:

а) здійснюють реалізацію рішень відповідних Рад;

- б) координують діяльність місцевих органів управління, підприємств, установ та організацій, розташованих на території місцевої Ради, незалежно від форм власності та підпорядкування;
- в) організують розробку місцевих екологічних програм;

{ Пункт "г" частини першої статті 19 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

д) затверджують за поданням органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів для підприємств, установ та організацій ліміти використання природних ресурсів, за винятком ресурсів загальнодержавного значення, ліміти скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, за винятком скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення або навколишнього природного середовища за межами території цієї Ради, та ліміти на утворення і розміщення відходів; { Пункт "д" статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001 }

е) організують збір, переробку, утилізацію і захоронення відходів на своїй території; { Пункт "е" статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99 }

є) формують і використовують місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі місцевих бюджетів; { Пункт "є" статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

ж) погоджують поточні та перспективні плани роботи підприємств, установ та організацій з питань охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;

з) забезпечують систематичне та оперативне інформування населення, підприємств, установ, організацій та громадян про стан навколишнього природного середовища, захворюваності населення;

и) організують екологічну освіту та екологічне виховання громадян;

і) приймають рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

Виконавчі і розпорядчі органи Рад можуть здійснювати й інші повноваження відповідно до законодавства України.

{ Стаття 19 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 20. Компетенція спеціально уповноважених органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів

До компетенції спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і його органів на місцях належать:

а) здійснення комплексного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища в республіці, проведення єдиної науково-технічної політики з питань охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, координація діяльності міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій в цій галузі;

б) державний контроль за використанням і охороною земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та

іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони республіки, дотриманням заходів біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів навколишнього природного середовища при створенні, дослідженні та практичному використанні генетично модифікованих організмів у відкритій системі, а також за дотриманням норм екологічної безпеки; { Пункт "б" частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

в) організація моніторингу навколишнього природного середовища, створення і забезпечення роботи мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації, положення про яку затверджується Кабінетом Міністрів України; { Пункт "в" частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

г) затвердження нормативів, правил, участь у розробці стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

д) здійснення державної екологічної експертизи;

е) одержання безоплатно від міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій інформації, необхідної для виконання покладених на нього завдань;

є) видача дозволів на захоронення (складування) відходів, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, на спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства України; { Пункт "є" статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99 }

ж) обмеження чи зупинення (тимчасово) діяльності підприємств і об'єктів, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, вимог дозволів на використання природних ресурсів, з перевищенням нормативів гранично допустимих викидів впливу фізичних та біологічних факторів і лімітів скидів забруднюючих речовин; { Пункт "ж" частини першої статті 20 із змінами, внесеними згідно із Законами N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001, N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

з) подання позовів про відшкодування збитків і втрат, заподіяних в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

и) складання протоколів та розгляд справ про адміністративні правопорушення в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;

і) керівництво заповідною справою, ведення Червоної книги України;

ї) координація роботи інших спеціально уповноважених органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;

й) здійснення міжнародного співробітництва з питань охорони навколишнього природного середовища, вивчення, узагальнення і поширення міжнародного досвіду в цій галузі, організація виконання зобов'язань України відповідно до міжнародних угод з питань охорони навколишнього природного середовища;

к) встановлення порядку надання інформації про стан навколишнього природного середовища; { Частину першу статті 20 доповнено пунктом "к" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

л) встановлення порядку організації та проведення публічних слухань або відкритих засідань з питань впливу запланованої діяльності на навколишнє природне середовище; { Частину першу статті 20 доповнено пунктом "л" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

м) здійснення процедури попередньої обґрунтованої згоди відповідно до вимог Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття ([995 935](#)) щодо можливості транскордонного переміщення генетично модифікованих організмів, призначених для умисного введення в навколишнє природне середовище; { Частину першу статті 20 доповнено пунктом "м" згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

н) здійснення екологічного та радіологічного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. У пунктах пропуску через державний кордон України екологічний контроль окремих товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), здійснюється митними органами у формі попереднього документального контролю. Перелік цих товарів та порядок здійснення попереднього документального контролю ([1031-2011-п](#)) затверджуються Кабінетом Міністрів України. { Частину першу статті 20 доповнено пунктом "н" згідно із Законом N 2973-VI ([2973-17](#)) від 03.02.2011 }

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів виконує й інші функції відповідно до положення про нього, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та його органів на місцях, визначені у пункті "ж" частини першої цієї статті, не застосовуються до суб'єктів підприємницької діяльності (інвесторів), що здійснюють свою діяльність на умовах угод про розподіл продукції.

{ Статтю 20 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 1807-III ([1807-14](#)) від 08.06.2000 }

На території Автономної Республіки Крим функції та повноваження у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів здійснює орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів, до повноважень якого належить:

а) здійснення управління у галузі охорони навколишнього природного середовища, забезпечення реалізації єдиної науково-технічної політики з питань охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, координація діяльності підприємств, установ та організацій в даній галузі, що розташовані на території Автономної Республіки Крим;

б) здійснення державного контролю за використанням, охороною поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу на території Автономної Республіки Крим;

в) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

г) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного

середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) проведення державної екологічної експертизи;

д) одержання безоплатно від центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій інформації, необхідної для виконання покладених на нього завдань;

е) видача дозволів на захоронення (складування) відходів, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

є) обмеження чи зупинення (тимчасово) діяльності підприємств і об'єктів, якщо їх експлуатація здійснюється з порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, вимог дозволів на використання природних ресурсів, з перевищенням нормативів гранично допустимих викидів, впливу фізичних та біологічних факторів і лімітів скидів забруднюючих речовин;

ж) подання позовів про відшкодування збитків і втрат, заподіяних у результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

з) складення протоколів та розгляд справ про адміністративні правопорушення у галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів;

и) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи; формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на території Автономної Республіки Крим;

і) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

{ Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011 }

З питань, зазначених у частині четвертій цієї статті, та інших питань здійснення державних функцій та повноважень у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та використання природних ресурсів орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів підзвітний та підконтрольний спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

{ Статтю 20 доповнено новою частиною згідно із Законом N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011 }

В системі органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів можуть створюватись спеціальні підрозділи, працівники яких наділяються правом носіння форми встановленого зразка і вогнепальної зброї.

Посадові особи спеціальних підрозділів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів підлягають обов'язковому державному особистому страхуванню за рахунок коштів державного бюджету на випадок загибелі на суму десятирічної заробітної плати за

останньою посадою, яку вони займали, а в разі поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, - на суму від шестимісячної до п'ятирічної заробітної плати за останньою посадою залежно від ступеня втрати працездатності. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Перелік категорій посадових осіб спеціальних підрозділів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, які підлягають обов'язковому державному особистому страхуванню, а також порядок та умови цього страхування встановлюються Кабінетом Міністрів України. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

У разі загибелі посадової особи спеціального підрозділу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у зв'язку з виконанням посадових обов'язків сім'ї загиблого або його утриманцям виплачується одноразова допомога у розмірі десятирічної заробітної плати загиблого за останньою посадою, яку вона займала, за рахунок державного бюджету з наступним стягненням цієї суми з винних осіб. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

У разі нанесення посадовій особі спеціального підрозділу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням нею посадових обов'язків, що перешкоджають надалі займатися професійною діяльністю, їй виплачується одноразова допомога в розмірі п'ятирічної заробітної плати за останньою посадою, яку вона займала, за рахунок державного бюджету з наступним стягненням цієї суми з винних осіб і у встановленому порядку призначається пенсія по інвалідності. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

У разі нанесення посадовій особі спеціального підрозділу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням нею посадових обов'язків, що не перешкоджають надалі займатися професійною діяльністю, їй виплачується одноразова допомога в розмірі однорічної заробітної плати за рахунок державного бюджету з наступним стягненням цієї суми з винних осіб. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Шкода, заподіяна майну посадової особи спеціального підрозділу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів або членів її сім'ї у зв'язку з виконанням нею посадових обов'язків, відшкодовується в повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету з наступним стягненням цієї суми з винних осіб. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Річна заробітна плата посадової особи спеціального підрозділу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, що береться для нарахування розміру одноразової допомоги, включає всі види грошових виплат, які отримала посадова особа за час роботи у спеціальному підрозділі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів за рік,

що передував року загибелі або ушкодження здоров'я. { Статтю 20 доповнено частиною згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Законодавством України передбачається охорона честі, гідності, здоров'я і життя працівників спеціальних підрозділів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та його органів на місцях.

Рішення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів з питань, що віднесені до його компетенції, є обов'язковими для всіх підприємств, установ та організацій і можуть бути оскаржені у судовому порядку.

Компетенція інших спеціально уповноважених державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів визначається законодавством України, а також положеннями про ці органи, які затверджуються у встановленому порядку.

Стаття 21. Повноваження громадських об'єднань у галузі охорони навколишнього природного середовища

Громадські природоохоронні об'єднання мають право:

а) брати участь у розробці планів, програм, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, розробляти і пропагувати свої екологічні програми; { Пункт "а" частини першої статті 21 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

б) утворювати громадські фонди охорони природи; за погодженням з місцевими Радами за рахунок власних коштів і добровільної трудової участі членів громадських об'єднань виконувати роботи по охороні та відтворенню природних ресурсів, збереженню та поліпшенню стану навколишнього природного середовища;

в) брати участь у проведенні спеціально уповноваженими державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища перевірок виконання підприємствами, установами та організаціями природоохоронних планів і заходів;

г) проводити громадську екологічну експертизу, обнародувати її результати і передавати їх органам, уповноваженим приймати рішення;

д) вільного доступу до екологічної інформації; { Пункт "д" частини першої статті 21 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

е) виступати з ініціативою проведення республіканського і місцевих референдумів з питань, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, використанням природних ресурсів та забезпеченням екологічної безпеки;

є) вносити до відповідних органів пропозиції про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

ж) подавати до суду позови про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в тому числі здоров'ю громадян і майну громадських об'єднань;

з) брати участь у заходах міжнародних неурядових організацій з питань охорони навколишнього природного середовища;

и) брати участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з екологічних питань; { Частину першу статті 21 доповнено пунктом "и" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

і) оскаржувати в установленому законом порядку рішення про відмову чи несвоєчасне надання за запитом екологічної інформації або неправомірне відхилення запиту та його неповне задоволення { Частина першу статті 21 доповнено пунктом "і" згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

Діяльність громадських об'єднань в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до законодавства України на основі їх статутів.

Розділ V

СПОСТЕРЕЖЕННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ, ОБЛІК ТА ІНФОРМУВАННЯ В ГАЛУЗІ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 22. Моніторинг навколишнього природного середовища

З метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні створюється система державного моніторингу навколишнього природного середовища. Спостереження за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, іншими спеціально уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища.

Зазначені підприємства, установи та організації зобов'язані безоплатно передавати відповідним державним органам аналітичні матеріали своїх спостережень.

Порядок здійснення державного моніторингу навколишнього природного середовища визначається Кабінетом Міністрів України.

Спеціально уповноважені державні органи разом з відповідними науковими установами забезпечують організацію короткострокового і довгострокового прогнозування змін навколишнього природного середовища, які повинні враховуватися при розробці і виконанні програм та заходів щодо економічного та соціального розвитку республіки, в тому числі щодо охорони навколишнього природного середовища, використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Стаття 23. Кадастри природних ресурсів

Для обліку кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання ведуться державні кадастри природних ресурсів.

Державні кадастри ведуться в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 24. Державний облік об'єктів, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища

Об'єкти, що шкідливо впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, види та кількість шкідливих

речовин, що потрапляють у навколишнє природне середовище, види й розміри шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього підлягають державному обліку. { Частина перша статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

Підприємства, установи та організації проводять первинний облік у галузі охорони навколишнього природного середовища і безоплатно подають відповідну інформацію органам, що ведуть державний облік у цій галузі.

Збір, обробка і подання відповідним державним органам зведеної статистичної звітності про обсяги викидів, скидів забруднюючих речовин, використання природних ресурсів, виконання завдань по охороні навколишнього природного середовища та іншої інформації, ведення екологічних паспортів здійснюється за єдиною для республіки системою в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 25. Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація)

Інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) – це будь-яка інформація в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі про:

стан навколишнього природного середовища чи його об'єктів – землі, вод, надр, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та рівні їх забруднення;

біологічне різноманіття і його компоненти, включаючи генетично видозмінені організми та їх взаємодію із об'єктами навколишнього природного середовища;

джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори (шум, вібрацію, електромагнітне випромінювання, радіацію), які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей;

загрозу виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їх негативного впливу на природні об'єкти та здоров'я людей;

екологічні прогнози, плани і програми, заходи, в тому числі адміністративні, державну екологічну політику, законодавство про охорону навколишнього природного середовища;

витрати, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування, економічний аналіз, проведений у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля.

Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами.

{ Стаття 25 в редакції Закону N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

Стаття 25-1. Екологічне інформаційне забезпечення

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища.

Екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень шляхом:

а) підготовки спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і подання на розгляд Верховної Ради України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її розгляду Верховною Радою України – опублікування окремим виданням та розміщення в системі Інтернет;

б) щорічного інформування Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними державними адміністраціями, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями відповідних рад та населення про стан навколишнього природного середовища відповідних територій;

в) систематичного інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей;

г) негайного інформування про надзвичайні екологічні ситуації;

г) передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації;

д) забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

{ Закон доповнено статтею 25-1 згідно із Законом N 254-IV ([254-15](#)) від 28.11.2002 }

Розділ VI

ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Стаття 26. Обов'язковість екологічної експертизи

В Україні здійснюються державна, громадська та інші види екологічної експертизи.

{ Частину другу статті 26 виключено на підставі Закону N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

Порядок проведення екологічної експертизи визначається законодавством України.

Стаття 27. Об'єкти екологічної експертизи

Екологічній експертизі підлягають:

а) проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку галузей народного господарства, генеральних планів населених пунктів, схем районної планіровки; { Пункт "а" частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

{ Пункт "б" частини першої статті 27 виключено на підставі Закону N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

в) проекти інструктивно-методичних і нормативно-технічних актів та документів, які регламентують господарську діяльність, що негативно впливає на навколишнє природне середовище;

г) документація по створенню нової техніки, технології, матеріалів і речовин, у тому числі та, що закуповується за кордоном;

д) матеріали, речовини, продукція, господарські рішення, системи й об'єкти, впровадження або реалізація яких може призвести до порушення норм екологічної безпеки та негативного впливу на навколишнє природне середовище; { Пункт "д" частини першої статті 27 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

е) документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі. { Частину першу статті 27 доповнено пунктом "е" згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

Екологічній експертизі можуть підлягати екологічно небезпечні діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення.

Стаття 28. Державна екологічна експертиза

Державна екологічна експертиза проводиться експертними підрозділами чи спеціально створюваними комісіями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та його органів на місцях на основі принципів законності, наукової обгрунтованості, комплексності, незалежності, гласності та довгострокового прогнозування. Експертиза проектів будівництва проводиться відповідно до статті 31 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" ([3038-17](#)).

{ Частина перша статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законами N 1026-V ([1026-16](#)) від 16.05.2007, N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

Завданнями державної екологічної експертизи є:

а) визначення екологічної безпеки господарської та іншої діяльності, яка може нині або в майбутньому прямо або посередньо негативно вплинути на стан навколишнього природного середовища;

{ Пункт "б" частини другої статті 28 виключено на підставі Закону N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }

в) оцінка повноти й обґрунтованості передбачуваних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища та здоров'я населення, яка здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів разом з спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я.

Для участі в проведенні державної екологічної експертизи можуть залучатися відповідні органи державного управління України, представники науково-дослідних, проектно-конструкторських, інших установ та організацій, вищих навчальних закладів, громадськості, експерти міжнародних організацій.

Стаття 29. Обов'язковість виконання висновків державної екологічної експертизи

Висновок державної екологічної експертизи після затвердження спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів є обов'язковим для виконання.

Позитивний висновок державної екологічної експертизи є підставою для відкриття фінансування всіх програм і проектів.

Реалізація програм, проектів і рішень без позитивного висновку державної екологічної експертизи забороняється.

Стаття 30. Громадська екологічна експертиза

Громадська екологічна експертиза здійснюється незалежними групами спеціалістів з ініціативи громадських об'єднань, а також місцевих органів влади за рахунок їх власних коштів або на громадських засадах.

Громадська екологічна експертиза проводиться незалежно від державної екологічної експертизи.

Висновки громадської екологічної експертизи можуть враховуватися органами, які здійснюють державну екологічну експертизу, а також органами, що зацікавлені у реалізації проектних рішень або експлуатують відповідний об'єкт.

Розділ VII

СТАНДАРТИЗАЦІЯ І НОРМУВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 31. Завдання стандартизації і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища

Екологічна стандартизація і нормування проводяться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Стаття 32. Екологічні стандарти

Державні стандарти в галузі охорони навколишнього природного середовища є обов'язковими для виконання і визначають поняття і

терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів. { Частина перша статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Екологічні стандарти розробляються і вводяться в дію в порядку, що встановлюється законодавством України.

Стаття 33. Екологічні нормативи

Екологічні нормативи встановлюють гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин, рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних та біологічних факторів. { Частина перша статті 33 в редакції Закону N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Законодавством України можуть встановлюватися нормативи використання природних ресурсів та інші екологічні нормативи.

Екологічні нормативи повинні встановлюватися з урахуванням вимог санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм, гігієнічних нормативів. { Частина третя статті 33 в редакції Закону N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього є єдиними для всієї території України. { Частина четверта статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

У разі необхідності для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище.

Екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та іншими уповноваженими на те державними органами відповідно до законодавства України. { Частина шоста статті 33 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Розділ VIII

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 34. Завдання контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища

Завдання контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища полягають у забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами.

Стаття 35. Державний контроль у галузі охорони
навколишнього природного середовища

Державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється Радами та їх виконавчими і розпорядчими органами, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органами на місцях, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів та іншими спеціально уповноваженими державними органами.

{ Частина перша статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3530-VI ([3530-17](#)) від 16.06.2011 }

Державному контролю підлягають використання і охорона земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони республіки, природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні, стан навколишнього природного середовища, а також дотримання заходів біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів навколишнього природного середовища при створенні, дослідженні та практичному використанні генетично модифікованих організмів у відкритій системі. *{ Частина друга статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }*

Порядок здійснення державного контролю за охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів визначається цим Законом та іншим законодавством України.

Стаття 36. Громадський контроль у галузі охорони
навколишнього природного середовища

Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища згідно з Положенням, яке затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Громадські інспектори охорони навколишнього природного середовища:

а) беруть участь у проведенні спільно з працівниками органів державного контролю рейдів та перевірок додержання підприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства про охорону навколишнього природного середовища, додержання норм екологічної безпеки та використання природних ресурсів;

б) проводять перевірки і складають протоколи про порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища і подають їх органам державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища та правоохоронним органам для притягнення винних до відповідальності;

в) подають допомогу органам державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища в діяльності по запобіганню екологічним правопорушенням.

Органи громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища можуть здійснювати й інші функції відповідно до законодавства України.

Стаття 37. Прокурорський нагляд за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища

Нагляд за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища здійснює Генеральний прокурор України та підпорядковані йому органи прокуратури.

При здійсненні нагляду органи прокуратури застосовують надані їм законодавством України права, включаючи звернення до судів з позовами про відшкодування шкоди, заподіяної в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, та про припинення екологічно небезпечної діяльності. { Частина друга статті 37 із змінами, внесеними згідно із Законом N 762-IV ([762-15](#)) від 15.05.2003 }

В разі необхідності у складі органів Прокуратури України можуть створюватися спеціалізовані екологічні підрозділи.

Розділ IX

РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Стаття 38. Загальне та спеціальне використання природних ресурсів

Використання природних ресурсів в Україні здійснюється в порядку загального і спеціального використання природних ресурсів.

Законодавством України громадянам гарантується право загального використання природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами і надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України.

В порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам і організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку, за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, - на пільгових умовах.

Стаття 39. Природні ресурси загальнодержавного і місцевого значення

До природних ресурсів загальнодержавного значення належать:

- а) територіальні та внутрішні морські води;
- б) природні ресурси континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони;
- в) атмосферне повітря;
- г) підземні води;
- д) поверхневі води, що знаходяться або використовуються на території більш як однієї області;
- е) лісові ресурси державного значення;
- є) природні ресурси в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;
- ж) дикі тварини, які перебувають у стані природної волі в межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, інші об'єкти тваринного світу, на які поширюється дія Закону України "Про тваринний світ" ([2894-14](#)) і які перебувають у державній власності, а також об'єкти тваринного

світу, що у встановленому законодавством порядку набуті в комунальну або приватну власність і визнані об'єктами загальнодержавного значення; { Пункт "ж" статті 39 в редакції Законів N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N 1122-IV ([1122-15](#)) від 11.07.2003 }

з) корисні копалини, за винятком загальнопоширених.

Законодавством України можуть бути віднесені до природних ресурсів загальнодержавного значення й інші природні ресурси.

До природних ресурсів місцевого значення належать природні ресурси, не віднесені законодавством України до природних ресурсів загальнодержавного значення.

{ Стаття 39 із змінами, внесеними згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Стаття 40. Додержання екологічних вимог при використанні природних ресурсів

Використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами та організаціями здійснюється з дотриманням обов'язкових екологічних вимог:

а) раціонального і економного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій;

б) здійснення заходів щодо запобігання псуванню, забрудненню, виснаженню природних ресурсів, негативному впливу на стан навколишнього природного середовища;

в) здійснення заходів щодо відтворення відновлюваних природних ресурсів;

г) застосування біологічних, хімічних та інших методів поліпшення якості природних ресурсів, які забезпечують охорону навколишнього природного середовища і безпеку здоров'я населення;

д) збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, що підлягають особливій охороні;

е) здійснення господарської та іншої діяльності без порушення екологічних прав інших осіб;

є) здійснення заходів щодо збереження і невиснажливого використання біологічного різноманіття під час провадження діяльності, пов'язаної з поводженням з генетично модифікованими організмами. { Частина першу статті 40 доповнено пунктом "є" згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

При використанні природних ресурсів має забезпечуватися виконання й інших вимог, встановлених цим Законом та іншим законодавством України.

Розділ X

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 41. Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища

Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища передбачають:

а) взаємозв'язок усієї управлінської, науково-технічної та господарської діяльності підприємств, установ та організацій з раціональним використанням природних ресурсів та ефективністю заходів по охороні навколишнього природного середовища на основі економічних важелів;

б) визначення джерел фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

в) встановлення лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та на утворення і розміщення відходів; { Пункт "в" статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законами N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001 }

г) встановлення ставок екологічного податку; { Пункт "г" статті 41 із змінами, внесеними згідно із Законами N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, N 515-VI ([515-17](#)) від 17.09.2008; в редакції Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

д) надання підприємствам, установам і організаціям, а також громадянам податкових, кредитних та інших пільг при впровадженні ними маловідхідних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій та нетрадиційних видів енергії, здійсненні інших ефективних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

е) відшкодування в установленому порядку збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

{ Стаття 41 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 42. Фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища

В Україні фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів. { Стаття 42 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 43. Ліміти використання природних ресурсів

Ліміти використання природних ресурсів встановлюються в порядку, що визначається Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, міськими (міст загальнодержавного значення) радами, крім випадків, коли природні ресурси мають загальнодержавне значення.

Ліміти використання природних ресурсів загальнодержавного значення встановлюються в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

{ Стаття 43 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99; в редакції Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

Стаття 44. Ліміти скидів забруднюючих речовин

Ліміти скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, утворення і розміщення відходів промислового, сільськогосподарського, будівельного та іншого виробництва, а також інші види шкідливого впливу в цілому на території Автономної Республіки Крим, областей, міст загальнодержавного значення або окремих регіонів встановлюються:

у разі якщо це призводить до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, територій інших областей, - спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з

питань екології та природних ресурсів;

в інших випадках - у порядку, що встановлюється Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, міськими (міст загальнодержавного значення) радами, за поданням органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

{ Стаття 44 із змінами, внесеними згідно із Законами N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, N 934-XIV ([934-14](#)) від 14.07.99, N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99, N 2556-III ([2556-14](#)) від 21.06.2001, N 515-VI ([515-17](#)) від 17.09.2008; в редакції Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

{ Статтю 45 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

Стаття 46. Розподіл екологічного податку

Кошти від екологічного податку (за винятком тих, що справляються за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк) зараховуються до державного і місцевих бюджетів згідно з Бюджетним кодексом України ([2456-17](#)).

{ Стаття 46 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, N 934-XIV ([934-14](#)) від 14.07.99, N 515-VI ([515-17](#)) від 17.09.2008, N 2457-VI ([2457-17](#)) від 08.07.2010; в редакції Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

Стаття 47. Фонди охорони навколишнього природного середовища

Для фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища утворюються Державний, республіканський Автономної Республіки Крим та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища. (Частина перша статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98)

Республіканський Автономної Республіки Крим та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища утворюються у складі республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та відповідного місцевого бюджету за місцем заподіяння екологічної шкоди за рахунок:

а) частини екологічного податку згідно із законом; { Пункт "а" частини другої статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N 515-VI ([515-17](#)) від 17.09.2008; в редакції Законів N 2457-VI ([2457-17](#)) від 08.07.2010, N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

б) частини грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності, згідно з чинним законодавством; { Пункт "б" частини другої статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2505-IV ([2505-15](#)) від 25.03.2005 } { Щодо зіпинення дії пункту "б" частини другої статті 47 див. Закони N 380-IV ([380-15](#)) від 26.12.2002, N 1344-IV ([1344-15](#)) від 27.11.2003, N 2285-IV ([2285-15](#)) від 23.12.2004 }

в) цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.
{ Частина друга статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, в редакції Закону N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Розподіл коштів екологічного податку, що надходять до республіканського Автономної Республіки Крим та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища, здійснюється Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідними обласними, міськими (міст загальнодержавного значення) Радами за поданням органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.
{ Частина третя статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законами N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

Державний фонд охорони навколишнього природного середовища утворюється за рахунок:

а) частини екологічного податку згідно із законом; { Пункт "а" частини четвертої статті 47 в редакції Законів N 2457-VI ([2457-17](#)) від 08.07.2010, N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

б) добровільних внесків підприємств, установ, організацій, громадян та інших надходжень;

{ Пункт "в" частини четвертої статті 47 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

г) частини грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності, згідно з чинним законодавством. { Частину четверту статті 47 доповнено пунктом "г" згідно із Законом N 489-V ([489-16](#)) від 19.12.2006 - зміни діють у 2007 році, N 107-VI ([107-17](#)) від 28.12.2007 - зміни діють по 31 грудня 2008 року - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду N 10-рп/2008 ([v010p710-08](#)) від 22.05.2008; в редакції Закону N 309-VI ([309-17](#)) від 03.06.2008 }
{ Частина четверта статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Розподіл коштів, що надходять до Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, здійснюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів. { Частина п'ята статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Кошти місцевих республіканського Автономної Республіки Крим і Державного фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватись тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

{ Частина шоста статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законами N [81/96-ВР](#) від 06.03.96, N [186/98-ВР](#) від 05.03.98, N 1287-XIV ([1287-14](#)) від 14.12.99, N 2457-VI ([2457-17](#)) від 08.07.2010 }

Положення про республіканський Автономної Республіки Крим та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища затверджуються відповідними Радами, а Державного фонду охорони навколишнього природного середовища – Кабінетом Міністрів України. { Частина сьома статті 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

В Україні можуть утворюватись й інші фонди для стимулювання і фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.
{ Стаття 47 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 48. Стимулювання в системі охорони навколишнього природного середовища

В Україні здійснюється стимулювання раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища шляхом:

а) надання пільг при оподаткуванні підприємств, установ, організацій і громадян в разі реалізації ними заходів щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища, при переході на маловідхідні і ресурсо- і енергозберігаючі технології, організації виробництва і впровадженні очисного обладнання і устаткування для утилізації та знешкодження відходів, а також приладів контролю за станом навколишнього природного середовища та джерелами викидів і скидів забруднюючих речовин, виконанні інших заходів, спрямованих на поліпшення охорони навколишнього природного середовища; { Пункт "а" статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99 }

б) надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок для реалізації заходів щодо забезпечення раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища;

в) встановлення підвищених норм амортизації основних виробничих природоохоронних фондів;

г) звільнення від оподаткування фондів охорони навколишнього природного середовища;

д) передачі частини коштів фондів охорони навколишнього природного середовища на договірних умовах підприємствам, установам, організаціям і громадянам на заходи для гарантованого зниження викидів і скидів забруднюючих речовин і зменшення шкідливих фізичних, хімічних та біологічних впливів на стан навколишнього природного середовища, на розвиток екологічно безпечних технологій та виробництв; { Пункт "д" статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

е) надання можливості отримання природних ресурсів під заставу.

{ Пункт "е" статті 48 втратив чинність на підставі Закону N 783-XIV ([783-14](#)) від 30.06.99 }

Стаття 49. Екологічне страхування та екологічний аудит
{ Назва статті 49 в редакції Закону N 1863-IV ([1863-15](#)) від 24.06.2004 }

В Україні здійснюється добровільне і обов'язкове державне та інші види страхування громадян та їх майна, майна і доходів підприємств, установ і організацій на випадок шкоди, заподіяної внаслідок забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів.

З метою врахування екологічних вимог у процесі приватизації чи корпоратизації об'єктів права державної власності, іншої зміни форми власності чи зміни суб'єктів права власності на об'єкти, а також для потреб екологічного страхування, оренди майна, набуття права власності на майно та земельні ділянки, створення, функціонування і сертифікації систем екологічного управління, при здійсненні іншої діяльності в Україні проводиться добровільний чи обов'язковий екологічний аудит. { Статтю 49 доповнено частиною другою згідно із Законом N 1863-IV ([1863-15](#)) від 24.06.2004; із змінами, внесеними згідно із Законом N 882-VI ([882-17](#)) від 15.01.2009 }

Порядок екологічного страхування та екологічного аудиту визначається законодавством України. { Частина третя статті 49 в редакції Закону N 1863-IV ([1863-15](#)) від 24.06.2004 }

Розділ XI

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття 50. Екологічна безпека

Екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Діяльність фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди навколишньому природному середовищу, може бути припинена за рішенням суду. { Статтю 50 доповнено частиною третьою згідно із Законом N 997-V ([997-16](#)) від 27.04.2007 }

Стаття 51. Екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів

При проектуванні, розміщенні, будівництві, введенні в дію нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконаленні існуючих і впровадженні нових технологічних процесів та устаткування, а також в процесі експлуатації цих об'єктів забезпечується екологічна безпека людей, раціональне використання природних ресурсів, додержання нормативів шкідливих впливів на навколишнє природне середовище. При цьому повинні передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів або повна їх ліквідація, виконання інших вимог щодо охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людей.

Підприємства, установи й організації, діяльність яких пов'язана з шкідливим впливом на навколишнє природне середовище,

незалежно від часу введення їх у дію повинні бути обладнані спорудами, устаткуванням і пристроями для очищення викидів і скидів або їх знешкодження, зменшення впливу шкідливих факторів, а також приладами контролю за кількістю і складом забруднюючих речовин та за характеристиками шкідливих факторів.

Проекти господарської та іншої діяльності повинні мати матеріали оцінки її впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людей.

Оцінка здійснюється з урахуванням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, екологічної ємкості даної території, стану навколишнього природного середовища в місці, де планується розміщення об'єктів, екологічних прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу шкідливих факторів та об'єктів на навколишнє природне середовище.

Підприємства, установи та організації, які розміщують, проектуєть, будують, реконструюють, технічно переозброюють, вводять в дію підприємства, споруди та інші об'єкти, а також проводять дослідну діяльність, що за їх оцінкою може негативно вплинути на стан навколишнього природного середовища, подають спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та його органам на місцях спеціальну заяву про це.

Забороняється введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів, на яких не забезпечено в повному обсязі додержання всіх екологічних вимог і виконання заходів, передбачених у проектах на будівництво та реконструкцію (розширення та технічне переоснащення).

Стаття 52. Охорона навколишнього природного середовища при застосуванні засобів захисту рослин, мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів
{ Назва статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом N [650/97-ВР](#) від 19.11.97 }

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані додержувати правил транспортування, зберігання і застосування засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів, з тим щоб не допустити забруднення ними або їх складовими навколишнього природного середовища і продуктів харчування. { Частина перша статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом N [650/97-ВР](#) від 19.11.97 }

При створенні нових хімічних препаратів і речовин, інших потенційно небезпечних для навколишнього природного середовища субстанцій повинні розроблятися та затверджуватися у встановленому законодавством порядку допустимі рівні вмісту цих речовин у об'єктах навколишнього природного середовища та продуктах харчування, методи визначення їх залишкової кількості та утилізації після використання.

Вміст природних та штучних домішок, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища або здоров'я людей, у таких препаратах, а також сировині, що використовується для їх виробництва, не повинен перевищувати допустимих рівнів,

встановлених відповідно до законодавства.

Екологічні вимоги при виробництві, зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні, захороненні токсичних та інших небезпечних для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовин, віднесення хімічних речовин до категорії токсичних та їх класифікація за ступенем небезпечності визначаються нормативними документами на підставі висновку державної екологічної експертизи і погоджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони здоров'я і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Перелік пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання в Україні, регламенти їх застосування, а також щорічні доповнення до нього визначаються в установленому законодавством порядку. { Частина п'ята статті 52 в редакції Закону N 1642-III ([1642-14](#)) від 06.04.2000 }

Стаття 53. Охорона навколишнього природного середовища від неконтрольованого та шкідливого біологічного впливу

Підприємства, установи та організації зобов'язані забезпечувати екологічно безпечне виробництво, зберігання, транспортування, використання, знищення, знешкодження і захоронення мікроорганізмів, інших біологічно активних речовин та продуктів біотехнології, а також інтродукцію, акліматизацію і реакліматизацію тварин і рослин, розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання та ліквідації наслідків шкідливого впливу біологічних факторів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини. { Частина перша статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

Створення нових штамів мікроорганізмів та біологічно активних речовин здійснюється тільки на підставі дозволів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів при наявності оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей.

При створенні зазначених організмів і речовин повинні розроблятися нормативи гранично допустимих концентрацій, методи визначення цих організмів та речовин у навколишньому природному середовищі і продуктах харчування.

Виробництво і використання нових штамів мікроорганізмів та інших біологічно активних речовин, а також генетично модифікованих організмів, продукції, отриманої з використанням генетично модифікованих організмів, здійснюється тільки після проведення комплексних досліджень їх впливу на здоров'я людей і навколишнє природне середовище за дозволом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів. { Частина четверта статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

Стаття 54. Охорона навколишнього природного середовища від акустичного, електромагнітного, іонізуючого

та іншого шкідливого впливу фізичних факторів та радіоактивного забруднення

Місцеві Ради, підприємства, установи, організації та громадяни при здійсненні своєї діяльності зобов'язані вживати необхідних заходів щодо запобігання та недопущення перевищення встановлених рівнів акустичного, електромагнітного, іонізуючого та іншого шкідливого фізичного впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини в населених пунктах, рекреаційних і заповідних зонах, а також в місцях масового скупчення і розмноження диких тварин.

Підприємства, установи та організації, що здійснюють господарську чи іншу діяльність, пов'язану з використанням радіоактивних речовин у різних формах і з будь-якою метою, зобов'язані забезпечувати екологічну безпеку цієї діяльності, що виключала б можливість радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища та негативного впливу на здоров'я людей у процесі видобутку, збагачення, транспортування, переробки, використання та захоронення радіоактивних речовин.

Стаття 55. Охорона навколишнього природного середовища від забруднення відходами

Суб'єкти права власності на відходи повинні вживати ефективних заходів для зменшення обсягів утворення відходів, а також для їх утилізації, знешкодження або розміщення.

Розміщення відходів дозволяється лише за наявності спеціального дозволу на визначених місцевими радами територіях у межах установлених лімітів з додержанням санітарних і екологічних норм способом, що забезпечує можливість їх подальшого використання як вторинної сировини і безпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людей.

{ Стаття 55 в редакції Закону N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99 }

Стаття 56. Екологічна безпека транспортних та інших пересувних засобів і установок

{ Назва статті 56 в редакції Закону N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

Підприємства, установи, організації, що здійснюють проектування, виробництво, експлуатацію та обслуговування автомобілів, літаків, суден, інших пересувних засобів, установок та виробництво і постачання пального, зобов'язані розробляти і здійснювати комплекс заходів щодо зниження токсичності та знешкодження шкідливих речовин, що містяться у відпрацьованих газах та скидах транспортних засобів, переходу на менш токсичні види енергії й пального, додержання режиму експлуатації транспортних засобів та інші заходи, спрямовані на запобігання й зменшення викидів та скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих речовин та додержання встановлених рівнів фізичних впливів. { Частина перша статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законом N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

Виробництво і експлуатація транспортних та інших пересувних засобів та установок, у викидах та скидах яких вміст забруднюючих речовин перевищує встановлені нормативи, не допускається.

Керівники транспортних організацій та власники транспортних засобів несуть відповідальність за додержання встановлених для відповідного типу транспортного засобу нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, скидів забруднюючих речовин та впливу фізичних факторів пересувних джерел на стан навколишнього природного середовища. { Частина третя статті 56 в редакції Закону N 198-IV ([198-15](#)) від 24.10.2002 }

Стаття 57. Додержання вимог екологічної безпеки при проведенні наукових досліджень, впровадженні відкриттів, винаходів, застосуванні нової техніки, імпортного устаткування, технологій і систем

При проведенні фундаментальних та прикладних наукових, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт обов'язково повинні враховуватися вимоги охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється впровадження відкриттів, винаходів, застосування нової техніки, імпортного устаткування, технологій і систем, якщо вони не відповідають вимогам екологічної безпеки.

У разі порушення встановлених вимог така діяльність припиняється уповноваженими на те державними органами, а винні особи притягуються до відповідальності.

Стаття 58. Вимоги екологічної безпеки щодо військових, оборонних об'єктів та військової діяльності

Вимоги екологічної безпеки, встановлені для розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації об'єктів щодо обмеження негативного впливу на навколишнє природне середовище хімічних, фізичних і біологічних факторів, а також інші вимоги, передбачені цим Законом та іншим законодавством України, повною мірою поширюються на військові та оборонні об'єкти, а також об'єкти органів внутрішніх справ та державної безпеки.

Вимоги екологічної безпеки повинні дотримуватись також при дислокації військових частин, проведенні військових навчань, маневрів, переміщенні військ і військової техніки, крім випадків особливих ситуацій, що оголошуються відповідно до законодавства України.

Державний контроль за додержанням вимог екологічної безпеки щодо військових, оборонних об'єктів та військової діяльності на території України здійснюється відповідно до цього Закону та іншого законодавства України.

Стаття 59. Екологічні вимоги при розміщенні і розвитку населених пунктів

Планівка, розміщення, забудова і розвиток населених пунктів здійснюються за рішенням місцевих Рад з урахуванням екологічної ємкості територій, додержанням вимог охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки.

При розробці генеральних планів розвитку і розміщення населених пунктів сільські, селищні, міські Ради встановлюють режим використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки у приміських та зелених зонах за погодженням з Радами, на території яких вони знаходяться, відповідно до законодавства України.

Розділ XII

ПРИРОДНІ ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ

Стаття 60. Система природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні

Особливій охороні підлягають природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ.

Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Стаття 61. Природно-заповідний фонд України

Ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну і народногосподарську цінність і призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фонового моніторингу навколишнього природного середовища, вилучаються з господарського використання повністю або частково і оголошуються територією чи об'єктом природно-заповідного фонду України.

До складу природно-заповідного фонду України входять державні заповідники, природні національні парки, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, заповідні урочища.

Порядок організації, використання і охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, додаткові їх категорії визначаються законодавством України та Автономної Республіки Крим.

Стаття 62. Курортні і лікувально-оздоровчі зони

Курортними і лікувально-оздоровчими зонами визнаються території, які мають виражені природні лікувальні фактори: мінеральні джерела, кліматичні та інші умови, сприятливі для лікування і оздоровлення людей.

З метою охорони природних якостей та лікувальних факторів курортних зон, запобігання їх псуванню, забрудненню і виснаженню встановлюються округи їх санітарної охорони.

В межах курортних і лікувально-оздоровчих зон забороняється діяльність, яка суперечить їх цільовому призначенню або може негативно впливати на лікувальні якості і санітарний стан території, що підлягає особливій охороні.

Оголошення природних територій курортними і лікувально-оздоровчими зонами здійснюється Верховною Радою України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, а їх природоохоронний режим визначається відповідно Кабінетом Міністрів України та Урядом Автономної Республіки Крим відповідно до законодавства України.

Стаття 63. Рекреаційні зони

Рекреаційними зонами є ділянки суші і водного простору, призначені для організованого масового відпочинку населення і туризму.

На території рекреаційних зон забороняються:

а) господарська та інша діяльність, що негативно впливає на навколишнє природне середовище або може перешкодити використанню їх за цільовим призначенням;

б) зміни природного ландшафту та проведення інших дій, що суперечать використанню цих зон за прямим призначенням.

Режим використання цих територій визначається Верховною Радою Автономної Республіки Крим, місцевими Радами відповідно до законодавства України та Автономної Республіки Крим.

Стаття 64. Охорона рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу

Рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види тваринного і рослинного світу, які постійно або тимчасово перебувають (зростають) у природних умовах у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України.

Охорона та відтворення об'єктів Червоної книги України забезпечуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами, які є суб'єктами використання тваринного і рослинного світу відповідно до закону.

Об'єкти Червоної книги України можуть бути об'єктами права державної, комунальної та приватної форми власності відповідно до закону.

Ведення Червоної книги України покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

{ Стаття 64 в редакції Закону N 824-IV ([824-15](#)) від 22.05.2003 }

Розділ XIII

НАДЗВИЧАЙНІ ЕКОЛОГІЧНІ СИТУАЦІЇ

Стаття 65. Зона надзвичайної екологічної ситуації

Окрема місцевість України, на якій виникла надзвичайна екологічна ситуація, може бути оголошена зоною надзвичайної екологічної ситуації.

Надзвичайна екологічна ситуація - надзвичайна ситуація, за якої на окремій місцевості сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави.

Негативні зміни в навколишньому природному середовищі - це втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших факторів, які обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах.

Окрема місцевість України оголошується зоною надзвичайної екологічної ситуації Президентом України за пропозицією Ради національної безпеки і оборони України або за поданням Кабінету Міністрів України. Указ Президента України про оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації затверджується Верховною Радою України протягом двох днів з дня звернення Президента України.

Правове регулювання відносин, які виникають під час здійснення надзвичайних заходів, спрямованих на захист життя та здоров'я людей і нормалізацію екологічного стану на території зони надзвичайної екологічної ситуації, визначення порядку встановлення правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації, його організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, порядку відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок виникнення надзвичайної екологічної ситуації, а також вирішення інших організаційних питань у цій сфері здійснюються згідно з Законом України "Про зону надзвичайної екологічної ситуації" ([1908-14](#)), іншими нормативно-правовими актами.
{ Стаття 65 в редакції Закону N 3033-III ([3033-14](#)) від 07.02.2002 }

Стаття 66. Запобігання аваріям і ліквідація їх шкідливих екологічних наслідків

При проектуванні й експлуатації господарських та інших об'єктів, діяльність яких може шкідливо впливати на навколишнє природне середовище, розробляються і здійснюються заходи щодо запобігання аваріям, а також ліквідації їх шкідливих екологічних наслідків.

Державні органи по нагляду за безпечним веденням робіт у промисловості і атомній енергетиці разом із спеціально уповноваженими державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів систематично проводять перевірки стану екологічно небезпечних об'єктів та виконання відповідних заходів і вимог щодо їх безпечної експлуатації.

Перелік екологічно небезпечних об'єктів визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

У разі аварії, що спричинила забруднення навколишнього природного середовища, підприємства, установи, організації

зобов'язані негайно приступити до ліквідації її наслідків. Одночасно посадові особи або власники підприємств, керівники установ і організацій зобов'язані повідомляти про аварію і заходи, вжиті для ліквідації її наслідків, виконавчому комітету місцевої Ради, органам охорони здоров'я, спеціально уповноваженим державним органам управління в галузі охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів та населенню. { Частина четверта статті 66 із змінами, внесеними згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Розділ XIV

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 67. Вирішення спорів у галузі охорони навколишнього природного середовища

Спори у галузі охорони навколишнього природного середовища вирішуються судом, Радами народних депутатів чи органами, які утворюються ними, відповідно до їх компетенції і в порядку, встановленому законодавством України. { Частина перша статті 67 із змінами, внесеними згідно із Законом N 762-IV ([762-15](#)) від 15.05.2003 }

Спори підприємств, установ і організацій України у галузі охорони навколишнього природного середовища з підприємствами, установами та організаціями інших держав, розглядаються комісіями, що утворюються на паритетних засадах із представників України і заінтересованих держав, або третейським судом.

Розділ XV

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 68. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища

Порушення законодавства України про охорону навколишнього природного середовища тягне за собою встановлену цим Законом та іншим законодавством України дисциплінарну, адміністративну, цивільну і кримінальну відповідальність.

Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища несуть особи, винні у:

- а) порушенні прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище;
- б) порушенні норм екологічної безпеки;
- в) порушенні вимог законодавства України при проведенні екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку;
- г) невиконанні вимог державної екологічної експертизи;
- д) фінансуванні і впровадженні у виробництво нових технологій і устаткування без позитивного висновку державної екологічної експертизи; { Пункт "д" частини другої статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N 3038-VI ([3038-17](#)) від 17.02.2011 }
- е) порушенні екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів;

є) допущенні наднормативних, аварійних і залпових викидів і скидів забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище;

ж) перевищенні лімітів та порушенні інших вимог використання природних ресурсів;

з) самовільному спеціальному використанні природних ресурсів;

{ Пункт "и" частини другої статті 68 виключено на підставі Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

і) невжитті заходів щодо попередження та ліквідації екологічних наслідків аварій та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище;

ї) невиконанні розпоряджень органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, та вчиненні опору їх представникам;

й) порушенні природоохоронних вимог при зберіганні, транспортуванні, використанні, знешкодженні та захороненні хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних радіоактивних речовин та відходів; { Пункт "й" статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1288-XIV ([1288-14](#)) від 14.12.99 }

к) невиконанні вимог охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інших територій, що підлягають особливій охороні, видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;

л) відмові від надання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан навколишнього природного середовища, а також про джерела забруднення, у приховуванні випадків аварійного забруднення навколишнього природного середовища або фальсифікації відомостей про стан екологічної обстановки чи захворюваності населення; { Пункт "л" частини другої статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N [650/97-ВР](#) від 19.11.97 }

м) приниженні честі і гідності працівників, які здійснюють контроль в галузі охорони навколишнього природного середовища, посягання на їх життя і здоров'я;

н) порушенні природоохоронних вимог під час провадження діяльності, пов'язаної з поводженням з генетично модифікованими організмами. { Частину другу статті 68 доповнено пунктом "н" згідно із Законом N 1158-VI ([1158-17](#)) від 19.03.2009 }

Законодавством України може бути встановлено відповідальність і за інші порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані відшкодовувати шкоду, заподіяну ними внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в порядку та розмірах, встановлених законодавством України.

Застосування заходів дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від компенсації шкоди, заподіяної забрудненням навколишнього природного середовища та погіршенням якості природних ресурсів.

Незаконно добуті в природі ресурси та виготовлена з них продукція підлягають безоплатному вилученню, а знаряддя правопорушення - конфіскації. Одержані від їх реалізації доходи спрямовуються в республіканський Автономної Республіки Крим і

місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища.
{ Частина шоста статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Посадові особи та спеціалісти, винні в порушенні вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки за поданням державних органів охорони навколишнього природного середовища згідно з рішеннями їх управлінських органів позбавляються премій за основними результатами господарської діяльності повністю або частково. { Частина сьома статті 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N [81/96-ВР](#) від 06.03.96 }

Порядок позбавлення премій визначається законодавством України.
{ Стаття 68 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 69. Особливості застосування цивільної відповідальності

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі.
{ Частина перша статті 69 в редакції Закону N 2756-VI ([2756-17](#)) від 02.12.2010 }

Особи, яким завдано такої шкоди, мають право на відшкодування неoderжаних прибутків за час, необхідний для відновлення здоров'я, якості навколишнього природного середовища, відтворення природних ресурсів до стану, придатного для використання за цільовим призначенням.

Особи, що володіють джерелами підвищеної екологічної небезпеки, зобов'язані компенсувати заподіяну шкоду громадянам та юридичним особам, якщо не доведуть, що шкода виникла внаслідок стихійних природних явищ чи навмисних дій потерпілих.

Шкода, заподіяна довкіллю у зв'язку з виконанням угоди про розподіл продукції, підлягає відшкодуванню відповідно до вимог статті 29 Закону України "Про угоди про розподіл продукції" ([1039-14](#)). { Статтю 69 доповнено частиною згідно із Законом N 1807-III ([1807-14](#)) від 08.06.2000 }
{ Стаття 69 із змінами, внесеними згідно із Законом N [186/98-ВР](#) від 05.03.98 }

Стаття 70. Адміністративна та кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення і злочини

Визначення складу екологічних правопорушень і злочинів, порядок притягнення винних до адміністративної та кримінальної відповідальності за їх вчинення встановлюються Кодексом України про адміністративні правопорушення ([80731-10](#), [80732-10](#)) та Кримінальним кодексом України ([2341-14](#)).

Розділ XVI

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття 71. Участь України у міжнародному
співробітництві у галузі охорони
навколишнього природного середовища

Україна бере участь у міжнародному співробітництві у галузі охорони навколишнього природного середовища на державному і громадському рівнях відповідно до законодавства України та міжнародного права.

Якщо міжнародним договором, укладеним Україною, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про охорону навколишнього природного середовища, то застосовуються правила міжнародного договору.

Україна здійснює заходи щодо розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва у галузі охорони навколишнього природного середовища з іншими державами, а також в рамках природоохоронної діяльності ООН та організацій, що входять в її систему, інших урядових і неурядових міжнародних організацій.

Стаття 72. Обов'язок іноземних юридичних осіб і громадян
та осіб без громадянства щодо додержання
законодавства України про охорону
навколишнього природного середовища

Іноземні юридичні особи і громадяни та особи без громадянства зобов'язані на території України додержувати вимог цього Закону, інших законодавчих актів у галузі охорони навколишнього природного середовища та несуть відповідальність за їх порушення відповідно до законодавства України.

Голова Верховної Ради Української РСР

Л.КРАВЧУК

м. Київ, 25 червня 1991 року
N 1264-XII